

Nemzetiségi könyvtári ellátás Magyarországon

Szpisjak Nikolett (ZOGC8V)

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Könyvtár- és Információtudomány MA

Felkészítő tanár: Dr. Németh Katalin

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
A nemzetiség kérdése jelenleg Magyarországon.....	4
Nemzetiségi statisztika.....	6
Nemzetiségi köznevelés	6
Nemzetiségi kulturális élet	7
Hazai nemzetiségi könyvtári ellátás fejlődése.....	9
Magyarországi nemzetiségi könyvtári ellátás központja.....	10
Nemzetiségi könyvtárak	12
Országos Bolgár Önkormányzat Könyvtára.....	13
Magyarországi Görög Országos Önkormányzat Könyvtára.....	13
Országos Roma Könyvtár, Levél- és Dokumentumtár.....	14
Magyarországi Lengyelség Múzeuma és Könyvtára.....	14
Magyarországi Németek Könyvtára.....	14
Magyarországi Románok Országos Önkormányzatának Információs és Dokumentációs Központja	15
Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára	15
Szerb Országos Önkormányzat Könyvtára	15
Szerb Ortodox Egyházmegyei Gyűjtemény, Könyvtár és Levéltár.....	16
Magyarországi Szlovákok Könyvtára és Dokumentációs Központja	16
Magyarországi Ukránok Markian Saskevics Könyvtár.....	17
Nyilvános könyvtárak bekapcsolódása a nemzetiségi könyvtári ellátásba.....	17
Nemzetiségi könyvtárak feladata	18
Összegzés	20
Absztrakt	22
Felhasznált irodalom	23

Bevezetés

A nemzetiségi könyvtári ellátás Magyarországon mindig is egy érdekes téma volt számomra, hiszen közel áll a szívemhez. Az általános iskolai éveimet a szarvasi Szlovák Általános Iskola, Óvoda és Diákotthon (Slovenská Základná Škola, Materská Škola a Žiacky Domov) falai között töltöttem, és már ott találkoztam először a könyvtáros szakmával, illetve a nemzetiségi könyvtári ellátás feladataival. Az ott szerzett tapasztalataim végül tényleg elkísértek nem csak a középiskola, de az egyetemi tanulmányaim alatt is, hiszen heti 5 szlovák nyelvóra és irodalom óra és heti 2 szlovák népismeret óra, természetesen szlovák nyelven és a rengeteg délutáni szakkör elősegítette, hogy az általános iskola végeztével letegyem a szlovák nyelvvizsgát.

Ennek a tudásnak köszönhetően lehetőségem nyílt arra, hogy lassan egy éve a Magyarországi Szlovákok Könyvtára és Dokumentációs Központjának könyvtárosainak állományát erősíthetem, és ezek nélkül a tapasztalatok nélkül ez a dolgozat nem íródhatott volna meg, hiszen ez motivált egy átfogó, jelenlegi helyzetet bemutató dolgozat írására. Munkám során rengeteg kihívással találkozom, illetve több olyan feladatot is elvégzek, amivel egy nyilvános könyvtárban nem biztos, hogy találkoznék. A legnagyobb kihívás számomra azok a szlovák nyelven íródott, Magyarországon kiadott (legtöbbször saját, illetve az Országos Szlovák Önkormányzat kiadványai) formai és tartalmi feltárása, amelyek frissek, néhol felvágásra szorulnak, és valamilyen szempontból nem mondhatóak átlagosnak (például hiányoznak az oldalszámok, hiányzik a kiadás helye vagy éve a kolofonról és hasonló érdekességek).

A nemzetiséggel való kapcsolatom szarvasiként tehát elég erős, a szarvasi szlovákság (vagy ahogy otthon mondják, a „tótok”) már kisgyermekkorom óta az életem része. A városi (és nemzetiségi) ünnepeken általános iskolásként rendszeresen felléptem, majd később, „felnőtt fejjel” rendszeresen látogattam. A családban sajnos már nem sok ember beszéli a tótot, de nagypapám rendszeresen használta velem a nyelvet otthon, neki köszönhetően teljesen beleépült a szókincsembe többek között a „Na zdravie!” („Egészségedre!”), a „Prosím!” („Kérlek!”), a „Ďakujem!” („Köszönöm”) vagy a „Bože môj!” („Istenem”). Ehhez hozzá tartozik a vezetéknevem (Szpisjak, fontos itt megjegyezni, hogy nem Szpisják, amely ugyan gyakoribb Magyarországon, de nincs közük egymáshoz), amely szlovák eredetű, jelentése Szepesi. Egy korábbi családfakutatásom eredménye volt többek között az, hogy a török pusztítás nyomán lakatlanná vált várost újra benépesítő szlovák telepések között volt Szpisjak is.

A nemzetiség kérdése jelenleg Magyarországon

Ahhoz, hogy a hazai nemzetiségi kérdésről értekezzek, fontos tisztáznom a nemzetiség fogalmát. Az Arcanum a következő definíciót írja: „Nemzeti kisebbség. Valamely állam területén élő, de nem a többségi nemzethez tartozó, ezért kisebbségben levő emberek csoportja, amelyet elsősorban a nyelv és a kultúra, a közös történelmi múlt, ill. az ezekből fakadó magatartásbeli sajátosságok és pszichológiai jellegzetességek, valamint az összetartozás tudata köt össze és választ el más nemzetiségektől és nemzetektől. – A magyar nyelvben a múlt századi (különösen reformkori) ’nemzet’, majd ’politikai nemzet’ jelentéstől eltekintve a nemzetiségnek elsősorban ez az értelmezése elfogadott. A nemzetiségnek hasonló meghatározása használatos általában a SZU-ban, Csehszlovákiában, Jugoszláviában, Skandináviában, valamint a német nyelvterületen. – A nemzetiségek tömbben, nyelvszigetben, ill. szórványban élnek. Létrejöhetnek az egyes nemzetek kialakulásával párhuzamosan, vagy éppen bizonyos nemzetek kialakulása folyamatának részeseiként, úgy, hogy közben maguk is önálló struktúrájú társadalmi egységekké váltak. Ilyen a Nyugat-európai nemzetiségek többsége (katalánok, baszkok, bretonok és ilyenek voltak 1918 előtt a mo.-i szlovákok is). Keletkezhetnek nemzetiségek államhatárok változásával is. (pl. Kelet-Európa magyar, német, lengyel stb. nemzetiségei, itt az esetek többségében már kialakult nemzetek részeiből lettek nemzetiségek) és kivándorlással (pl. kanadai franciák); lehetnek őslakosok is, mint pl. az ausztráliai bennszülöttek. – A nemzetiséget a nemzettel szemben bizonyos területi egység jellemezheti, ahol az államon belül autonómiát kap (pl. Jugoszláviában a Vajdaság és Kosovo-Metohija Autonóm Tartományok, a SZU-ban a különböző autonóm területek). Nemzettől független nemzetiségi gazdasági élet szerényebb keretek közt a kapitalizmusban folyhat (nemzetiségi bankok és gazdasági egyesületek), a szocializmusban a viszonylagosan önálló gazdasági élet nem jellemzi a nemzetiséget. – A nemzetiségek néprajzi kutatása több szempontból fontos és tanulságos. Gyakori népi-nyelvi elszigeteltségük, peremhelyzetük miatt olyan kulturális jelenségeket őriztek meg, amelyek már sem a többségi, sem az anyanemzet népi kultúrájában nem találhatók meg. A nemzetiségek sok esetben a népek közötti kulturális csere közvetítői, ezért az összehasonlító vizsgálatoknak is értékes alanyai. A mai Mo.-on erős nyelvi, népi és területi tagoltságban kisszámú nemzetiség lakik (románok, németek, horvátok, szerbek, szlovének, szlovákok). Az államhatár-változások következtében nagyszámú magyar nemzetiség él a szomszédos országokban (romániai magyarok, jugoszláviai magyarok,

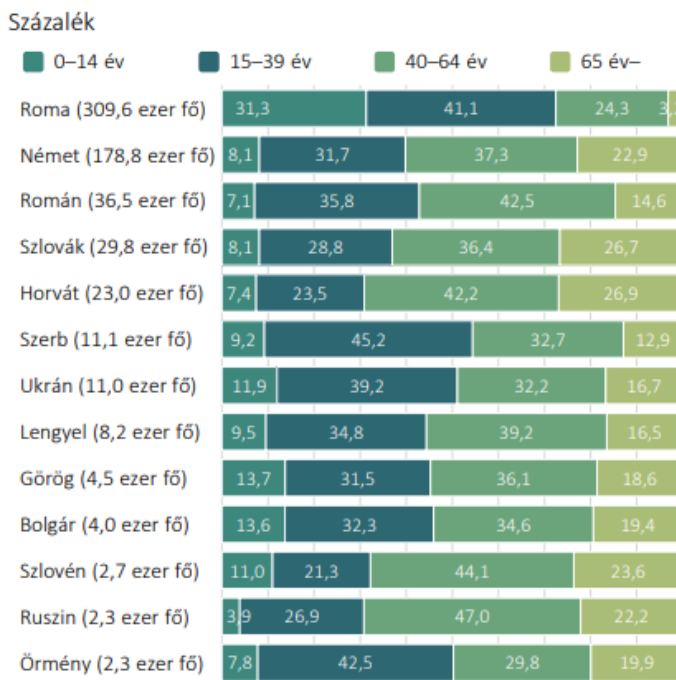
csehszlovákiai magyarok, magyarok a Szovjetunióban, Burgenland) és a kivándorlás miatt Amerikában (amerikai magyarok).”¹

Magyarországon jelenleg 13 nemzetiség található, melyek a bolgár, görög, horvát, lengyel, német, örmény, roma, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén és az ukrán. Ebbe a 13 nemzetiségbe Magyarország lakosságának körülbelül 10%-a tartozik. ² Ahogy az alábbi grafikonon (1. ábra) is jól látható, leginkább a 15-39 és 40-64 év közötti lakosság vallotta magát valamely nemzetiséghez tartozónak, ezt követi a 65 fölöttiek, legvégül a 0-14 év közöttiek.

Népesség szempontjából a legnagyobb nemzetiség hazánkban a roma (309,6 ezer fő), míg a legkisebb kisebbség az örmény (2,3 ezer fő). Lakóhelyük szempontjából a legtöbb nemzetiség leginkább a fővárosban, Budapesten található, de több kivétellel is találkoztam kutatásom során, melyek a roma és ruszin (Borsod-Abaúj-Zemplén), görög és horvát (Baranya), szlovák (Békés) és szlovén (Vas).^{3 4}

A ruszinok – más néven ruténok, kisoroszkok, magyar oroszok, rusznyákok – egy kelet szláv nemzetiség, a Kárpátok területén élő, leginkább Ukrajna és Szlovákia határain belül élő népcsoport. Nyelvük hasonlít az ukránéhoz, ellenben vallás szempontjából túlnyomórészt görögkatolikusok, ezzel is megőrizve nemzetiségi identitásukat.⁵

A romák – más néven cigányok – leghamarabb már a XV. századtól élnek a Kárpát-medencében és szerte Európában. A „rom” szó jelentése a nyelvükön ember. Ezzel szemben a „roma” megnevezést nem minden, a kisebbséghez tartozó lakos fogadja el, vannak, akik a cigány kifejezést tartják megfelelőnek. Nyelvhasználatukat tekintve a különböző cigány nyelvek hazánkban is elismertek. Hazánkban a leggyakoribb cigány anyanyelv a lovári



1. ábra
A HAZAI NEMZETISÉGEK KORCSOPORTOK SZERINTI MEGOSZLÁSA,
2016

¹ Nemzetiség | Magyar néprajzi lexikon | Kézikönyvtár, é. n.

² Nemzetiségek Magyarországon - NJBH - AJBH, é. n.

³ Mikrocenzus, 2016

⁴ 1. ábra :Magyarországi nemzetiségek 2022, é. n.

⁵ ruszinok – Magyar Katolikus Lexikon, é. n.

dialektus, ezt nagyjából a romák 90%-a beszéli. Ezzel szemben az oláh cigányok a romani, míg a beás cigányok a beás dialektust használják. Egyébként a beás nyelv az archaikus román dialektust jelöli, míg élnek hazánkban román cigányok is, akik a román határ mentén élnek, és a beás nyelvvel ellentétben ők a románt használják, illetve kifejezetten románoknak is vallják magukat.⁶

A romák és a ruszinok nem rendelkeznek „anyaországgal” ezért ők nem nemzeti, hanem etnikai kisebbséget alkotnak, ami azért lényeges, mert az 1992-es adatvédelmi törvény értelmezésében az etnikai hovatartozást az érintett írásos beleegyezésével lehet csak nyilvántartani, így a korábban bemutatott grafikon alapján az összes roma és ruszin lakos írásban a nemzetiséghez vallotta magát.⁷ Bár a nemzeti és etnikai kisebbségről szóló törvény megkülönbözteti ezen kisebbségeket, jogilag nem definiálja a különbséget több módon.

Nemzetiségi statisztika

Az előző fejezetben a nemzetiségi lakosság megoszlásával foglalkoztam hazánkban, azonban ebben a fejezetben részletesen bemutatom statisztikailag a nemzetiségi kulturális élet, oktatás és köznevelés arányait. Ezek jelentős részét a nemzetiségi önkormányzatok helyi és országos szinten kezelik és fejlesztik.

Nemzetiségi köznevelés

A nemzetiségi köznevelés az egyik leglényegesebb rész egy kisebbség életében. Ez ad helyet annak, hogy a fiatalabb generáció tagjai megtanulhassák nemzetiségük nyelvét, tanulhassanak a nemzetiséget érintő történelmi eseményekről, megismerjék hagyományaikat majd gyakorolhassák azt, ezenfelül közösségformáló ereje is van, az adott nemzetiségbe tartozó szülőknek lehetőségük van találkozni egymással iskolai programokon és azokon túl.

A nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott köznevelési intézmények az alábbi számban találhatóak meg hazánkban: óvoda 57 darab, általános iskola 59 darab, gimnázium 9 darab, szakközépiskola 1 darab, kiegészítő nemzetiségi nyelvoktatás 7 darab, alapfokú művészetoktatás 7 darab, kollégium 11 darab. Ezzel szemben több köznevelési intézménnyel találkoztam kutatásom során, melynek nem a nemzetiségi önkormányzat a fenntartója, hanem az adott település, ellenben működtetnek nemzetiségi tagozatokat vagy órákat. Így az alábbi táblázatot (2. ábra) készítettem el:⁸

⁶ Wayback Machine, 2012

⁷ 1992. évi LXIII. törvény - Nemzeti Jogszabálytár, é. n.

⁸ Közérdekű adatok publikálása, é. n.

	Bolgár	Görög	Horvát	Lengyel	Német	Örmény	Roma	Román	Ruszin	Szerb	Szlovák	Szlovén	Ukrán
Óvoda	1	1	8	1	71	0	1	5	1	3	11	2	0
Általános iskola	0	2	8	0	98	0	3	6	0	3	13	2	0
Gimnázium	0	1	2	0	5	0	1	1	0	1	2	0	0
Szakközépiskola	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0
Kiegészítő nemzetiségi nyelvoktatás	1	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Alapfokú művészetoktatás	0	0	1	0	18	0	1	0	0	0	0	0	0
Kollégium	0	0	2	0	4	0	0	1	0	1	4	0	0

2. ábra Magyarországi nemzetiségi köznevelési intézmények⁹

Összességében tehát 2 bolgár, 6 görög, 21 horvát, 2 lengyel, 196 német, 0 örmény, 8 roma, 13 román, 1 ruszin, 8 szerb, 30 szlovák, 4 szlovén és 1 ukrán nemzetiségi köznevelési intézmény működik hazánkban. Ezzel összevetve az elmúlt 10 év sikeres nyelvvizsga statisztikáit, 21 bolgár, körülbelül 8500 roma, 100 görög, 568 horvát, 69 lengyel, körülbelül 183 ezer német, 0 örmény, 542 román, 9 ruszin, 462 szerb, 1091 szlovák, 67 szlovén és 245 ukrán nyelvű nyelvvizsgát tettek le hazánkban, amely többé kevésbé egyenesen arányos a korábban számszerűsített nemzetiségi iskolákkal.¹⁰

Nemzetiségi kulturális élet

A nemzetiségi közneveléshez szorosan kapcsolódik a kulturális élet. Ide tartozik többek között a színház, mozi, múzeum, könyvtár és egyéb közművelődési intézmények.

2024. február 12-ei adatok alapján hazánkban 12 nemzetiségi színház működik, melyből 4-nek az országos nemzetiségi önkormányzat a fenntartója, ezek az Uratu Örmény Színház, a Magyarországi Német Színház, a Pécsi Horvát Színház és a Vertigo Szlovák Színház – Slovenské Divadlo Vertigo. Ezen felül működik még az Artashat Örmény Nemzetiségi Színház Kulturális Egyesület, a Romano Teatro Kulturális Egyesület, az Amfiteatro Színház Magyar-Görög Kultúráért Egyesület, a „Magyarországi Szerb Színház”, a Karaván Színház és Művészeti Alapítvány, a Cervinus Teátrum Művészeti Szolgáltató, a Hókirálynő Egyesület az Egészséges és Kulturált Gyerekekért és Családokért és a Cinka Panna Cigány Színház Alapítvány. Ebből a felsorolásból jól látszik, hogy habár az örmény nemzetiség nem

⁹ 2. ábra készült: 2024. december 19. Készítette: Szpisjak Nikolett

¹⁰ Elemzések, statisztikák, é. n.

rendelkezik saját nemzetiségi köznevelési intézménnyel, színházi társulatuk kettő is van, így a kultúra más része fontos számukra, és azt remekül művelik is.¹¹

Múzeumok tekintetében hazánkban egy önálló nemzetiségi múzeum működik, mégpedig a tatai Német Nemzetiségi Múzeum, melynek feladata az ország területén élt és jelenleg élő német nemzetiségi kultúra, illetve kultúrához kapcsolódó tárgyak összegyűjtése, megőrzése és közzététele. 1973-ban nyitotta meg első állandó kiállítását, azóta egy háromszintes, közel 500 négyzetméteres egykori vízimalom épületében működik, és több állandó és időszakos kiállításnak is otthont ad.¹² Kutatásom során leginkább azt tapasztaltam, hogy a települési múzeumok rendelkeznek önálló nemzetiségi gyűjteménnyel, ilyen például a gyulai Német Nemzetiségi Gyűjtemény is, amely a német nemzetiséghez kötődő történeti, illetve néprajzi tárgyak gyűjteménye, vagy a Kistarcsán található Szlovák Néprajzi Gyűjtemény, amely hasonló céllal készült. Ide tartoznak még a különböző néprajzi tájházak és emlékházak is.¹³ Emellett fontos kiemelni, hogy ugyan önálló intézményként nem üzemel, de múzeumi feladatokat is ellát a Magyarországi Lengyelség Múzeuma és Könyvtára, amelynek fő célja és kutatási területe a lengyel és magyar nemzet több évszázados kapcsolata, illetve 2 filia létrehozása és fenntartása Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében.¹⁴

Jelenleg hazánkban 11, nemzetiségi önkormányzat által fenntartott nemzetiségi könyvtár üzemel, melyek a következők: Országos Bolgár Önkormányzat Könyvtára, Magyarországi Görög Országos Önkormányzat Könyvtára, Országos Roma Könyvtár, Levél- és Dokumentumtár. Magyarországi Lengyelség Múzeuma és Könyvtára, Magyarországi Németek Könyvtára, Magyarországi Románok Országos Önkormányzatának Információs és Dokumentációs Központja, Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára, Szerb országos Önkormányzat Könyvtára, Szerb Ortodox Egyházművészeti Gyűjtemény, Könyvtár és levéltár, Szlovák Önkormányzat Könyvtára és Dokumentációs Központja és a Magyarországi Ukránok Markian Saskevics Könyvtár. Szembeötlő tehát, hogy a horvát, szlovén és az örmény nemzetiségi önkormányzat nem üzemeltet jelenleg hazánkban könyvtárt, ellenben a szerb nemzetiségi önkormányzat kettőt is fenntart, külön gyűjtőkörrel.

¹¹ Média megjelenítő, é. n.

¹² Német Nemzetiségi Múzeum, 2024

¹³ Tájházaink - Magyarországi Tájházak Szövetsége, 2021

¹⁴ „Az Intézmény története és krónikája”, 2016

Hazai nemzetiségi könyvtári ellátás fejlődése

A magyarországi nemzetiségi könyvtári ellátás első fontosabb mérföldköve minden bizonnyal 1956-ra datálható, amikor az Állami Gorkij Könyvtár (mai nevén A Magyar Nemzeti Múzeum Közgyűjteményi Központ Országos Széchényi Könyvtár Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény) megalapításra került, eredetileg orosz nyelvű közművelődési könyvtárként működött, majd az 1970-es évektől kezdve, az olvasó igényekkel lépést tartva fokozatosan bővítették a gyűjtött nyelveket. Az intézményt 1978-ban országos feladatkörű szakkönyvtárrá minősítették, majd 1990 óta viseli az Országos Idegennyelvű Könyvtár megnevezést.¹⁵

1976-ban a Kulturális Minisztérium Könyvtárügyi Osztályának munkaterve alapján kihirdetik az 1976. évi 15. sz. törvényerejű rendeletét, amely kiter a nemzetiségi alapkönyvtárakra, azaz báziskönyvtárakra.¹⁶ Meghatározza, hogy a könyvtár feladata, hogy „megőrizze és hozzáférhetővé tegye azokat a könyvtári anyagokat, amelyek az egyetemes, a nemzeti és a nemzetiségi kultúra, valamint a tudományos kutatások szempontjából jelentősek.” Ezen felül rendelkezik arról, hogy a közművelődési könyvtári ellátás, illetve az önkormányzati iskolai könyvtárak keretében kell biztosítani a nemzetiségi könyvtári ellátást – attól függően, hogy az adott település mivel rendelkezett.

Ezt követte az 1993. évi 77. sz. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól. Leglényegesebb pontja, amely csak közvetve érinti a könyvtárügyet, ellenben ebben a nézőpontban lényeges, az az volt, hogy ezzel a rendelkezéssel jogot biztosítottak arra, hogy hazánkban élő kisebbségek helyi és országos önkormányzatokat létesítsenek. Ebben meghatározzák, hogy a nemzetiségi önkormányzatok feladata a kisebbségek érdekeinek védelme és képviselete. A helyi nemzetiségi önkormányzatok feladata a kisebbség helyi ünnepeinek meghatározása, helyi kisebbségi média működtetése, közoktatás és hagyományápolás fenntartása, illetve helyi pályázatok és ösztöndíjak kiírása. Ezzel szemben az országos nemzetiségi önkormányzatok felelnek a kisebbséget érintő valamennyi jogszabály véleményezéséért, a nemzetiségi oktatás törzsanyagával kapcsolatos törvények véleményezéséért, a nemzetiségi színházak, múzeumok, könyvtárak, művészeti- és tudományos intézetek, kiadók, közép- vagy felsőoktatási intézmények és jogsegélyszolgálatok üzemeltetéséért. Kiterjed a jogszabály az egyéni kisebbségi jogokra is, amely ismerteti, hogy a

¹⁵ Történet - Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény, é. n.

¹⁶ 1976. évi 15. törvényerejű rendelet a könyvtárakról (1976), é. n.

kisebbséghez tartozó személynek joga van az anyanyelvének, történelmének, hagyományainak és kultúrájának megismeréséhez, ápolásához és továbbadásához, valamint részt venni anyanyelvű oktatásban és művelődésben.¹⁷

Ezt követte az 1997. évi 140. sz. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről, amelyben szintén kitérnek a nemzeti, nemzetiségi kulturális hagyományok megőrzésének, folytatásának fontosságára. Definiálja a törvény a nyilvános könyvtári ellátás rendszerének működtetése mellett a hazai nemzetiségi könyvtári ellátás segítésére is. Megszabja, hogy a megyei könyvtárak a megye egész területére vonatkozóan végzik, illetve szervezik a megye nemzetiséghez tartozó lakosságának a könyvtári ellátását, a helyi önkormányzatok közművelődési feladatai közé tartozik a nemzetiségi és más kisebbségi kultúra értékeinek megismertetése és az ünnepek kultúrájának gondozása.¹⁸

2011. évi 179. sz. törvény a nemzetiségek jogairól megállapítja a már korábban ismertetett 13 Magyarországon élő nemzetiséget, ezzel hivatalosan is elfogadottá válnak. Ebben frissítik a már korábban deklarált nemzetiségi önkormányzatokat, illetve nemzetiségi közművelődési és közoktatási intézmények feladatait. Mindezek mellett leírja az egyéni nemzetiségi jogokat, amely magába foglalja többek között az egyén valamely nemzetiséghez való tartozás kinyilvánításának jogát, anyanyelvének szabad használatát szóban és írásban, kultúrájának, hagyományainak megismerését és ápolását.¹⁹

Az alább felsorolt jogszabályok fektették le fokozatosan a nemzetiségi könyvtári ellátás alapjait, amelynek köszönhetően működhet hazánkban nemzetiségi szakkönyvtár, 11 nemzetiségi könyvtár, illetve van lehetőség megyei és települési szinten nemzetiséggel kapcsolatos dokumentumokhoz jutni.

Magyarországi nemzetiségi könyvtári ellátás központja

A Magyar Nemzeti Múzeum Közgyűjteményi Központ Országos Széchényi Könyvtár Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény látja el a nemzetiségi szakkönyvtár feladatát, és ez az intézmény koordinálja a nemzetiségi dokumentumellátást is. Ennek köszönhetően ez az intézmény a nemzetiségi könyvtári hálózat központja, rajta keresztül működnek az együttműködések. Fő gyűjtőköre a nemzetiségi kérdéskör, amely magába foglalja a Magyarországon élő 13 nemzetiség nyelvén megjelent dokumentumokat, ezen felül pedig a

¹⁷ 1993. évi LXXVII. törvény - Nemzeti Jogszabálytár, é. n.

¹⁸ 1997. évi CXL. törvény - Nemzeti Jogszabálytár, é. n.

¹⁹ 2011. évi CLXXIX. törvény - Nemzeti Jogszabálytár, é. n.

nagyobb világnyelveken (angol, német, orosz) és magyarul megjelent, nemzetiségi kérdéskörrel foglalkozó dokumentumokat is.²⁰

A nemzetiségi dokumentumellátás feladatkörbe tartozik a 13 hivatalosan elismert nemzetiség államilag finanszírozott dokumentumellátásának irányítása, amelyben részt vesz 19 megyei könyvtár és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. A könyvtár készíti el az ajánlójegyzéket az anyaországok és a hazai könyvpiac alapján, majd a megrendelt dokumentumok beszerzése és nyilvántartása lelőhely-katalógusokban.²¹ Mivel egy megyei könyvtár vagy a Fővárosi Szabó Ervin könyvtár önmagában nem tudja kiszolgálni az összes, területükhöz kapcsolódó nemzetiséghez tartozó embert, így kétség nélkül szükség van erre a dokumentum-ellátó rendszerre, így az egész országot lefedő nemzetiségi könyvtári hálózatot ki tudnak alakítani.²²

Mindemellett szaktájékoztatást is végeznek, amely szintén elérhető a nemzetiségek nyelvein, „Kérdezze a könyvtárost anyanyelvén” címszóval futó projektjük hatalmas sikert aratott a nemzetiségek életében.

Küldetésnyilatkozatukban szerepel, hogy fizikai és online formában is támogatja többek között a „nemzetiségi nyelveket és kultúrát, valamint az esélyegyenlőség érvényesülését”, „a kultúrák közötti konstruktív párbeszédet és az ezzel kapcsolatos tudás és jó gyakorlatok megosztását”, valamint az „információszerzést az irodalom, nyelvészet, a nemzetiségi kérdés, a zeneművészet területén.”²³

A könyvtár működteti a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Adatbázist is, amely a nemzetiségekkel kapcsolatos tájékoztatást és a kisebbségkutatókat szolgálja. Online elérhetőséget biztosít 1985-től napjainkig megjelent, nemzetiségekkel kapcsolatos dokumentumokhoz, elődje pedig a „Nemzetiségek Magyarországon sorozat”²⁴. Főbb gyűjtőköre a 13 nemzetiséggel, vagy a magyarországi zsidósággal, vagy a külföldön kisebbségben, szórványban vagy emigrációban élő magyarsággal kapcsolatos publikációk, a kisebbségi kérdéskör nemzetközi szakirodalma magyarországi nemzetiségek anyanyelvén, magyarul vagy a nagy világnyelveken.²⁵

²⁰ (Alexandra, é. n.)

²¹ *Nemzetiségi dokumentum-ellátás - Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény*, é. n.

²² Papp Anna Mária, 2010

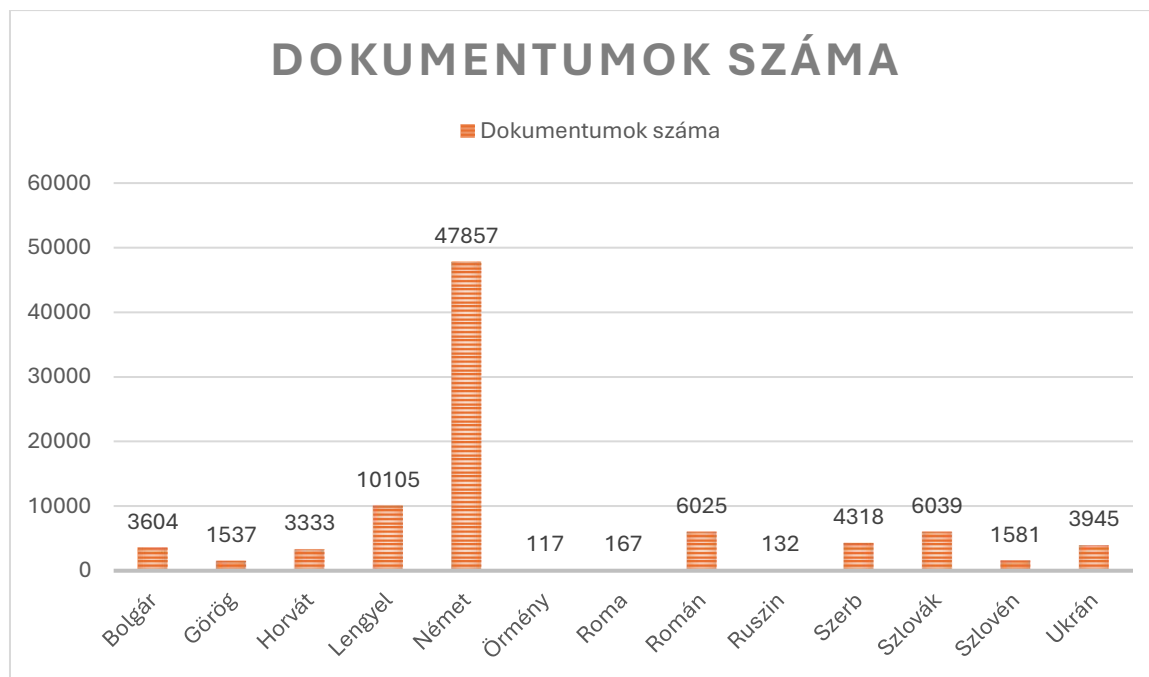
²³ *Küldetésnyilatkozat - Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény*, é. n.

²⁴ *Nemzetiségek Magyarországon sorozat - Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény*, é. n.

²⁵ *Nemzetiségi Adatbázis - Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény*, é. n.

Saját kiadványaik közt helyet kapott több nemzetiségi kiadvány is, a nemzetiségi bibliográfiákon túl, ilyenek például a „Hidak - Tanulmányok a magyarországi délszlávokról” vagy „Az erdélyi Panteon”.²⁶

A könyvtár nemzetiséghez köthető állománya a következő módon alakul 2023. évi statisztika alapján (3. ábra):²⁷



3. ábra Az MNMKG OSZK Országos Idegennyelvű Könyvtár nemzetiségi állománya²⁸

Itt szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy bár a roma nemzetiség a legnépesebb hazánkban, a szakkönyvtár roma nemzetiséghez kapcsolódó dokumentum gyűjteménye meglehetősen alacsony számú. Összevetve a román nemzetiséggel, hazánkban nagyjából 37 ezer főt számlál a román nemzetiség, és a könyvtár 6025 románsághoz kötődő dokumentumot őriz.

A kimagasló német kötődésű dokumentum szám azzal magyarázható, hogy a német nem csak nemzetiség hazánkban, de világnyelvnek is számít, így nem csak a szorosan a magyarországi német nemzetiséghez köthető dokumentumok vannak ebben a statisztikában.

Nemzetiségi könyvtárak

Korábbi fejezetben már említettem a hazánkban jelenleg üzemelő 11 nemzetiségi könyvtárat, amelyet most szeretnék részletesebben bemutatni. Ezek mind olyan speciális intézmények, amelyeknek fő gyűjtőköre leszűkül az adott nemzetiséget érintő

²⁶ Nemzetiségi kiadványok - Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény, é. n.

²⁷ Létszáma, é. n.

²⁸ 3. ábra készült 2024. december 20. Készítette: Szpisjak Nikolett

dokumentumokra, ellenben azokat teljeskörűen gyűjti – szemben a nyilvános könyvtárakkal, amelyek többségében a friss megjelenésű sikerkönyvektől kezdve a különböző hasznos szakkönyveken át – a nemzetiségi könyvtárak állománya túlnyomóan az adott nemzetiség nyelvén íródott szakirodalmakból áll, és ezt követik az anyanyelvükön íródott szépirodalmi alkotások.²⁹

Gyakran rendeznek különböző kulturális és közösségi programokat, például olvasóköri, könyvbemutatók, kiállítások, oktatást segítő délutánok, anyanyelvi tanfolyamok vagy kézműves foglalkozások. Kiemelt céljuk a nemzetiségi identitás megőrzése érdekében, hogy a fiatalokat minél nagyobb számban tudják bevonni ezekbe a programokba.

Országos Bolgár Önkormányzat Könyvtára

A Bolgár Kulturális, Dokumentációs és Információs Központ 2011. július 1-jén kezdte meg működését Budapesten. Az intézmény a közösség kulturális életéért felel, kiállításokat, koncerteket, neves bulgáriai művészek vendégszerepléseit szervezi. Mindezek mellett kétnyelvű digitális adatbázist működtet, a közösség történetével és kulturális életével kapcsolatos információkat rendszerezi.³⁰

Magyarországi Görög Országos Önkormányzat Könyvtára

A Görög Intézet Könyvtárát 2005-ben alapították Budapesten, legfőbb feladata a görög kultúrát bemutató dokumentumok gyarapítása és megismertetése a magyar emberek és az itt élő görögök nemzetiségiek körében. A szépirodalom mellett gazdag görög zenei anyag, és görögországi kiadású nyelvkönyvek is megtalálhatók a gyűjteményükben.³¹

Ugyanakkor ide sorolandó a Nikosz Beloianisz Általános Iskola, Művelődési Ház és Beloianisz község könyvtára is, amelynek szintén a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata a fenntartója, de a dokumentumállományuk jelentősen kisebb, mint a Görög Intézet Könyvtáráé, jelentősen lekorlátozódik a gyűjtőkör az iskolát segítő és a község lakosságát érdeklő dokumentumokra.³²

²⁹ Mezey László Miklós, 2007

³⁰ *Bolgár Kulturális, Dokumentációs és Információs Központ*, é. n.

³¹ *Görög könyvtár: történetünk és terveink – Görög Intézet*, é. n.

³² *Nikosz Beloianisz Művelődési Ház és Könyvtár | Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata*, 2016

Országos Roma Könyvtár, Levél- és Dokumentumtár

Az Országos Roma Könyvtár, Levél- és Dokumentumtárát 2005-ben alapította az Országos Cigány Önkormányzat Budapesten. Az intézmény céljai között van a magyarországi cigányság kulturális, néprajzi, történeti és nyelvi örökségének gyűjtése, megőrzése és kölcsönözhetővé tétele. Mindemellett az intézmény levéltári kutatásokat is végez, ezzel összegyűjti a magyarországi romákra vonatkozó, leginkább történeti dokumentumokat, például adományozásokat, menleveleket és más hivatalos iratokat. A könyvtár jelenlegi állománya több mint 50.000 dokumentum, ami kimagasló a nemzetiségi szakkönyvtár gyűjteményével szemben.

Az intézmény mindezek mellett otthont ad történeti kutatásoknak a magyarországi cigánysággal kapcsolatban (politikai, szakmai, néprajzi szempontból), illetve néprajzi, muzeológiai dokumentum állományuk is bő, figyelemmel kísérik az ország múzeumjaiban fellelhető, a cigánysághoz köthető képzőművészeti, képi, tárgyi illetve filmművészeti alkotásokat és kialakulóban van egy zenei gyűjtemény, ami klasszikus és autentikus cigány zenéket gyűjt.³³

Magyarországi Lengyelség Múzeuma és Könyvtára

A Magyarországi Lengyelség Múzeuma és Könyvtára eredetileg Magyarországi Lengyelség Múzeuma és Levéltára néven alakult 1998-ban Budapesten, az Országos Lengyel Nemzetiségi Önkormányzat kezdeményezésére. Ez az intézmény az egyetlen a világon, amelynek fő gyűjtési és kutatási területe a magyar-lengyel történelmi kapcsolatok és a magyarországi lengyelek története. 2022-ben lehetőségem nyílt bekapcsolódni a könyvtár állományának feltárásába, azévből az intézményben működő kisegítő nemzetiségi nyelvoktatást segítő tankönyvek és pedagógiai módszertani szakkönyvek feldolgozását prioritizálta a könyvtár.³⁴

Magyarországi Németek Könyvtára

A Magyarországi Németek Könyvtára 2001-ben alakult meg, 2005 óta a Magyarországi Németek Kulturális és Információs Központ és Könyvtárhoz tartozik. A gyűjtemény alapját a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata adja, fő gyűjtőkörük a magyarországi németiség teljes irodalma (beleértve a történelmi, néprajzi, művészeti vonatkozású

³³ ORSZÁGOS ROMA KÖNYVTÁR, LEVÉL- ÉS DOKUMENTUMTÁR, é. n.

³⁴ „Rólunk”, 2016

dokumentumokat) illetve különböző audiovizuális médiumok. Gyűjtik még a Duna menti svábokról szóló, illetve nemzetiségi politikához, kisebbségvédelemhez és a kisebbségi jogokhoz kapcsolódó dokumentumokat. Állományuk körülbelül 7000 dokumentumból áll, melynek 70%-a német nyelvű.³⁵

Magyarországi Románok Országos Önkormányzatának Információs és Dokumentációs Központja

Az intézményt 2004-ben alapította meg a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata Gyulán. Kiemelt feladatkörük a magyarországi románságot érintő dokumentumok gyűjtésén túl a még létező népi hagyományok megőrzésének segítése, hagyományörzés, a magyarországi román közösségek nyelvhasználatának támogatása és tudományos kutatásokban való részvétel a Magyarországi Románok Kutatóintézetével megkötött együttműködési megállapodás alapján. Állományuk közel 3000 román szépirodalmi, nyelvészeti dokumentumból áll.³⁶

Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára

Az Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtárát 2004-ben alapította meg az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat Közgyűlése Budapesten. Fő gyűjtőkörük a magyarországi ruszinokkal kapcsolatos dokumentumok, a ruszin kultúrával kapcsolatos könyvek, hang- és videófájlok gyűjtése és szolgáltatása. A könyvtár rendszeresen szervez különböző programokat, például irodalmi esteket, könyvbemutatókat és egyéb kulturális rendezvényeket, melynek célja a ruszin közösség hagyományainak és művészetének népszerűsítése. Mindemellett 2023 júliusában együttműködési megállapodást kötöttek az MNMKK Országos Széchényi Könyvtárral közös rendezvények és programok szervezése érdekében.³⁷

Szerb Országos Önkormányzat Könyvtára

A Szerb Országos Önkormányzat több kulturális és oktatási intézményt is működtet, ezek közül az egyik a Szerb Országos Önkormányzat Könyvtára. Jelenleg ugyan nem nyilvános és nem fogad külsős olvasókat, ellenben a könyvtár a szerb nyelvű irodalom, történelmi és

³⁵ Bemutakozás – Magyarországi Németek Könyvtára, é. n.

³⁶ Országos Román Művelődési és Közösségi Ház – AtruRoman.hu, é. n.

³⁷ Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára, é. n.

kultúrához kapcsolódó dokumentumok gyűjtésére és intézményen belüli kutatásaira koncentrál.³⁸

Szerb Ortodox Egyházmegyei Gyűjtemény, Könyvtár és Levéltár

A Szerb Ortodox Egyházmegyei Könyvtár a szentendrei Szerb Egyházi Múzeum részeként működik, és a szerb közösség vallási és kulturális örökségének megőrzésére szolgál. Több különböző könyvtári egységből áll, az általuk beszerzett dokumentumok mellett többek között – zárt könyvtári állományként – egyes szerb kötődésű püspökök magánkönyvtárait is őrzi. Ezen állományok kutathatóságát biztosítják igénylőlapokkal, illetve előre egyeztetett időpontokban fogadnak kutatókat és látogatókat egyaránt.

Magyarországi Szlovákok Könyvtára és Dokumentációs Központja

2003-ban alapította az Országos Szlovák Önkormányzat közgyűlése azzal a céllal, hogy intézményesült formában, szakszerűen gyűjtse, dolgozza fel és szolgáltatassa a magyarországi szlovák nemzetiség szellemi kultúrájának dokumentumait, illetve azokat az anyagokat, amelyek a magyarországi szlovákok közéletét dokumentálják³⁹. Állománya jelenleg több, mint 5000 feldolgozott dokumentumból áll, melybe tartoznak a magyarországi szlovákságot érintő szakirodalmak és kutatások eredményei, szlovák nyelvű tankönyvek, magyarországi szlovákok, szlovákiai magyarok által írt szépirodalmi és gyermekkönyvek, magyar író szlovák fordítása, illetve szlovák író magyar fordítása, különböző társasjátékok, audiovizuális dokumentumok, és a nemzetiséget érintő folyóiratok. Ehhez tartozik, hogy a könyvtár a *Ludové Noviny*⁴⁰ (egy hetilap, illetve internetes portál a magyarországi szlovákok gondozásában) fényképtárházaként is egyben.

Ingyenes beiratkozási lehetőséget biztosít minden érdeklődő számára, illetve a könyvtár tartja fenn a szlovák nemzetiségi iskolák könyvtárait az országban, így azokat is beleszámolva a korábban említett 5000 dokumentumból álló állomány könnyen megsokszorozódik. Ezek mellett a könyvtár rengeteg kulturális és közösség építő programot szervez, egyik legnépszerűbb ezek közül a Magyarországi Szlovákok Napja, amelyet az Országos Szlovák Önkormányzattal közösen szerveznek, minden évben más településen kerül megrendezésre. Idén Bakonycsernyén volt július első szombatján (a dátumot minden évben Szent Cirill és Metód július 5-i ünnepéhez legközelebb eső szombathoz igazítják), ahol egész nap különböző

³⁸ Szerb Országos Önkormányzat Könyvtára - Könyvtárkereső | Könyvtárak.hu, é. n.

³⁹ Magyarországi Szlovákok Könyvtára és Dokumentációs Központja, é. n.

⁴⁰ Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis - Ludové Noviny, é. n.

szlováksággal kapcsolatos kulturális műsorok (néptánc és népdalegyüttesek, népviselet bemutató) illetve szlovák gasztronómia (juhtúrós sztrapacska, szarvasi kapusznyika) színesíti a közösség találkozását.⁴¹

A könyvtár rendszeres kiállítója a pozsonyi könyvfesztiválnak (Bibliotéka), amelyen az önkormányzattal közös kiadványait szokta bemutatni, többségében színpadi beszélgetések között. Idén november 8-án pénteken, 2 órától volt megrendezve ez a beszélgetés.⁴²

Magyarországi Ukránok Markian Saskevics Könyvtár

A könyvtárat 1988-ban alapította a Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület. 2006-ban a Magyarországi Ukrán kulturális Napok rendezvénysorozat keretein belül az Ukrán Kulturális és Dokumentációs Központ épületébe költözött. Állománya körülbelül 4500 darab dokumentumot tartalmaz, fő gyűjtőkörük az ukrán klasszikusok művei, magyarországi ukránsággal kapcsolatos könyvek, folyóiratok és egyéb dokumentumok, illetve azok a dokumentumok, amelyek szorosan kapcsolódnak az ukrán kultúra és történelem különböző aspektusaihoz.⁴³

Nyilvános könyvtárak bekapcsolódása a nemzetiségi könyvtári ellátásba

Korábban már említettem a 1997. évi 140. sz. törvényt, mely kimondja, hogy a nemzetiségi könyvtári ellátás minden olyan közkönyvtár feladata közé tartozik, ahol bármilyen nemzetiség él, hiszen „gyűjteményét és szolgáltatásait a helyi igényeknek megfelelően alakítja ki és szolgáltatja”. Ugyanakkor itt felmerül a korábban szintén említett probléma – hiszen egy könyvtár képtelen egymaga kiszolgálni az összes olvasói igényét, legfőképpen nemzetiség szempontjából. Egy olyan településen, ahol kettő vagy annál több nemzetiség él, finanszírozási szempontból szinte lehetetlen az összes jelen lévő nemzetiséghez kapcsolódó dokumentumokat kurrens és retrospektív módon gyűjteni. Ehhez hozzátartozik az is, hogy ha valaki az anyanyelvén szeretne olvasni krimit, míg valaki más, esetleg másik nyelven történelmi regényeket olvasna, de a könyvtár pénzügyi kereteibe nem fér bele mindkét könyv beszerzése, akkor melyik olvasó igényeit tudja kielégíteni, és melyikét nem.⁴⁴ Tökéletes példa erre Miskolc,

⁴¹ *Magyarországi Szlovákok Napja 2024*, é. n.

⁴² *ProgramBiblioteka2024-07112024.pdf*, é. n.

⁴³ Szabó, 2020

⁴⁴ Žoldoš és mtsai., 2006

ahol bolgár, görög, lengyel, német, örmény, roma, ruszin, szlovák és ukrán nemzetiségi önkormányzat is működik, így 9 nemzetiség igényét kell egyszerre kielégítenie.⁴⁵

Erre a problémára tökéletes megoldást teremt az Országos Idegennyelvű Könyvtár által üzemeltetett dokumentumellátó rendszer, hiszen, ha egy dokumentum bekerül ebbe a rendszerbe, azt az összes tagkönyvtár felé tudja szolgáltatni, így nagyobb területen valósul meg az olvasói igények kielégítése – még akkor is, ha az adott dokumentumra esetleg várnia kell az olvasónak.

A megyei könyvtárak feladata, hogy a területükön élő nemzetiségekhez tartozó lakosság könyvtári ellátását szervezze, ezen felül közvetítő szerepet töltsön be a nemzetiségi szakkönyvtár és a települések között.⁴⁶

Nemzetiségi könyvtárak feladata

Ebben a fejezetben szeretném felhívni a figyelmet a nemzetiségi könyvtári ellátás fontosságára. Ez a feladat kiegészíti a nyilvános könyvtárak feladatsorát is, hiszen a legfontosabb az az élethosszig tartó tanulás segítése és támogatása. Így a nemzetiségi könyvtárak és a nemzetiségi könyvtári ellátásban részt vevő könyvtárak feladatai széleskörűek, és a céljuk nem csak a nemzetiségi közösségek számára hasznosak, hanem a többségi társadalommal való kölcsönös együttműködés és elfogadás építése.⁴⁷

Azon könyvtárak, melyek részt vesznek a nemzetiségi könyvtári ellátásban, illetve a segítik a nemzetiségek kulturális örökségének megőrzését, hiszen gyűjtik, megőrzik és továbbadják az adott nemzetiség nyelvén íródott irodalmi, történelmi vagy esetleg kulturális dokumentumokat. Valamint a nemzeti örökség védelme kiterjed az épített környezetre (például tájházak), a szellemi kulturális javakra (például nemzetiségi néptánc, népszokások, népi ételek), valamint a nyelvi és művészeti kincsekre. Nyelvi kincsnek számítanak például a tájszólások, szójárások, dialektusok ilyen például a már korábban említett tót is.⁴⁸ Ezt a feladatot a helyi nemzetiségi önkormányzatokkal közösen végzik.

Fontos feladat a nyelvi identitás támogatása is, amely szorosan összekapcsolódik az előző bekezdésben tárgyalt feladattal. Minden nemzetiség számára fontos az anyanyelvük, és

⁴⁵ *Nemzetiségi ellátás | Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei Könyvtárportál*, é. n.

⁴⁶ Anita & Pál, é. n.

⁴⁷ Dán Krisztina & Fehér Miklós, 2005

⁴⁸ *TÓT, (1) | A magyar nyelv szótára – Czuczor–Fogarasi | Kézikönyvtár*, é. n.

ezért is lényeges feladat a könyvtáraknak, hogy biztosítsák, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségek az anyanyelvükön is hozzáférjenek különböző irodalmi művekhez, oktatási anyagokhoz, illetve információkhoz. Ez a támogatás mindemellett segíti, hogy ezt az anyanyelvet továbbadhassák a fiatalabb generációknak, ezáltal az anyanyelvük a mindennapi életben használhatóvá váljon. Ezt egészíti ki a nemzetiségi nyomtatott sajtó elérhetősége is illetve a nemzetiségi honlapok.⁴⁹

Ebből következik az oktatás és nevelés segítése, hiszen a korábbi fejezetben bemutatott nemzetiségi iskolák és egyéb köznevelési intézmények számára elengedhetetlen a megfelelő mennyiségű és minőségű tananyag, amely az adott nemzetiség nyelvén érhető el. Ez az oktatás lehet kétnyelvű vagy teljesen anyanyelven zajló oktatás is. Többségében kétnyelvű iskolák vannak hazánk területén, a teljesen anyanyelven történő oktatás leginkább a kiegészítő nemzetiségi nyelvoktatási intézményekre jellemző, hiszen működésüket tekintve ezek nem általános munkarendű iskolák, hanem egy bizonyos köznevelési intézményre épülve (például óvoda, általános iskola, középiskola), a délelőtti tanítást követően szakkör szerűen tanulják egy másik intézmény keretein belül az adott anyanyelvet.⁵⁰

Fontos ugyanakkor az esélyegyenlőség biztosítása, hiszen a nemzetiségi könyvtári ellátás elősegíti, hogy a kisebbségi közösségek tagjai ugyanolyan hozzáférést kapjanak az információhoz és a kultúrához, mint mindenki más az országban. esélyegyenlőség alatt gondolhatunk még természetesen akadálymentesítésre vagy akár mozgókönyvtári szolgáltatásokra, ugyanakkor a két vagy több nyelvű tájékoztató plakátok, katalógusok is ide tartoznak. Legjobb példa erre a Békés Megyei Könyvtár honlapja, amely elérhető magyar, angol, német, szlovák és román nyelven is.⁵¹

Meghatározó feladat ugyanakkor a társadalmi integráció feladata is, hiszen a nemzetiségi könyvtári ellátással foglalkozó könyvtárak lehetőséget nyújtanak arra, hogy a többségi társadalom tagjai is megismerjék a nemzetiségek kultúráját, nyelvét és hagyományait, amely a nemzeti identitás szerves része. Ezzel hozzájárulnak a kulturális sokszínűség fenntartásához. Ezt többségében három alapelv alapján követik, amely a hozzáférhetőség (tehát a könyvtári szolgáltatások mindenki számára egyenlő eséllyel legyenek elérhetőek), a nyitottság és befogadás (olyan események szervezése, amelyek lehetőséget adnak arra, hogy a

⁴⁹ Tudósítás az MKE 42, é. n.

⁵⁰ Bemutakozás | Manolisz Glezosz 12 Évfolyamos Kiegészítő Görög Nyelvoktató Iskola, 2017

⁵¹ Kezdőlap - Békés Megyei Könyvtár, é. n.

nemzetiség tagjai bemutathassák hagyományaikat, nemzetiségi értékeiket) és a közösségi szerep.⁵²

Ez szorosan összekapcsolódik a közösségépítő feladattal, hiszen a könyvtárak egyszerre közösségi terek is, ahol a nemzetiség csoportjai különböző rendezvényeket szervezhetnek, megoszthatják egymással a tapasztalataikat és élményeiket, vagy hagyományörzés szempontjából általuk tartott szokásokat és hagyományokat mutathatnak meg a velük egy településen élők számára. De nemzetiségi kulturális rendezvények közé tartoznak különböző nemzetiségi témával kapcsolatos könyvek bemutatói vagy különböző ismeretterjesztő (például szociológiai, történelmi) előadások szervezése, mind a nemzetiség tagjai, mind a könyvtárosok által.

A dokumentumszolgáltatást a 21. század valamilyen szinten megkönnyítette, hiszen több online adatbázis is elkészült az elmúlt évek során, amely segíti az online dokumentumellátás rendszerét. Több olyan adatbázis is elérhetővé vált, amellyel online elérhetőek lettek. Ezáltal az eddigiekhez képest jelentősen jobban elérhetővé váltak olyan anyanyelvű dokumentumok a nemzetiségek számára, amely anyanyelvükön íródtak, és hamarabb hozzáférhetnek. Ezt kiegészíti a különböző audiovizuális tartalmak (például filmek) beszerzése anyanyelven, ezzel is terjesztve egy nemzetiség kultúráját, illetve kibővíti a könyvtár lehetőségeit dokumentumszolgáltatás terén.

Összegzés

A dolgozat során megvizsgáltam a hazai nemzetiségi könyvtárak szerepét, különös figyelmet fordítva azok kulturális, nyelvi és társadalmi feladataira. Ezek a nemzetiségi könyvtárak nem csupán információs központként üzemelnek, hanem a kisebbségi közösségek identitásának megőrzését is igyekeznek segíteni. A kifejezetten nemzetiségi könyvtárakra mind igaz, hogy a saját nyelvű irodalmuk gyűjtése a cél teljeskörűen, mindemellett segítik a nemzetiségi kutatók munkáit.

Különös szerepük van a társadalmi integrációban, mivel elősegítik, hogy a nemzetiségi nyelvek jelen legyenek a mindennapok során, ezzel is fenntartva a sokszínű társadalmunkat. Ezen kívül a dolgozatban bemutattam a jelenleg üzemelő nyilvános és zárt nemzetiségi

⁵² Papp Anna Mária, 2008

könyvtárakat, amelyek mindegyike hozzájárul a saját közösségének a kulturális életének fejlesztéséhez.

Összességében úgy gondolom, hogy nagyobb hangsúlyt lenne érdemes fektetni a nemzetiségi könyvtári ellátásra hazánkban. A nemzetiségek életében a legnagyobb kihívást jelenleg a fiatalabb generáció bevonása jelenti, illetve a gyorsuló digitális világ hatására egyre távolabb kerülünk népi hagyományainktól és örökségünktől összességében. Erre a problémára kiváló megoldás lenne egy olyan hely vagy programsorozat létrehozása, ahol a nemzetiségek tagjai használhatnák mindennapi szinten az anyanyelvüket, akár ezáltal kapcsolatba léphetnének az anyaországban élő, ugyanazt a nyelvet beszélő emberekkel.

Kétségtelen, hogy a nemzetiségi könyvtárak jövője szoros összefüggésben áll a digitalizációval – néhány megnevezésben szereplő Dokumentációs Központ elnevezés már többek között ezt is sugallja – és a globális információs társadalom ismert és még ismeretlen kihívásaival, ugyanakkor elengedhetetlen része a nemzetiségek életének, mivel alapvető szerepük van a nemzetiségi identitás megőrzésében.

Mivel a nemzetiségi könyvtárak nem csak a dokumentumokat gyűjtik, de hagyományokat, szokásokat és az adott nemzetiségre jellemző ünnepek fenntartását is végzik, így elengedhetetlen, hogy a felhasználói igényekkel karöltve egyre interaktívabb programokat szervezzenek, amely akár a fiatalabb generációk tagjait is érdekelheti.

Absztrakt

A dolgozat a hazai nemzetiségi könyvtári ellátás szerepét, fontosságát, feladatait és felmerülő kihívásait vizsgálja a magyarországi etnikai és nemzeti kisebbségek köreiben. A nemzetiségi könyvtárak olyan különleges kulturális intézmények, amelyek egyszerre szolgáltatják a nyelvi és a kulturális identitás megőrzését, segítik az anyanyelvi oktatást, biztosítják az esélyegyenlőséget olvasóik számára és bekapcsolódnak a társadalmi integráció előmozdításába. A kutatás részletesen bemutatja a nemzetiségi könyvtárak funkcióit, többek között az anyanyelvi irodalom gyűjtése, megőrzése és szolgáltatása, valamint a különböző közösségi programok és kulturális események szervezése és támogatása.

A dolgozat konkrét példákon keresztül ismerteti a magyarországi nemzetiségi könyvtárak működését, kezdve az MNMKK OSZK Országos Idegennyelvű Könyvtárral, a nemzetiségi önkormányzatok által működtetett könyvtárakkal, végül a nemzetiségek által lakta területen lévő nyilvános könyvtárakkal, melyek szintén bekapcsolódnak a nemzetiségi könyvtári ellátásba. Mindemellett kitér a fiatalabb generáció bevonásának jelentőségére, az interkulturális párbeszéd elősegítésére, illetve a digitalizáció szerepére.

A kutatásban arra a következtetésre jutottam, hogy a nemzetiségi könyvtárak nem csupán a nyilvános könyvtári szerepüket töltik be, ennél többet is adnak, hiszen a nemzetiségek kulturális örökségének megőrzésében játszanak jelentős kulcsszerepet, illetve a feladatuk a társadalmi sokszínűség fenntartása és a nemzetiségi identitás megélésének támogatása.

Felhasznált irodalom

1976. Évi 15. Törvényerejű rendelet a könyvtárakról (1976). (é. n.). Elérés 2025. január 6., forrás

https://jogkodik.hu/jsz/1976_15_tvr_9707534

1992. Évi LXIII. törvény—Nemzeti Jogszabálytár. (é. n.). Elérés 2025. január 6., forrás

<https://njt.hu/jogszabaly/1992-63-00-00>

1993. Évi LXXVII. törvény—Nemzeti Jogszabálytár. (é. n.). Elérés 2025. január 6., forrás

<https://njt.hu/jogszabaly/1993-77-00-00>

1997. Évi CXL. törvény—Nemzeti Jogszabálytár. (é. n.). Elérés 2025. január 6., forrás

<https://njt.hu/jogszabaly/1997-140-00-00.27>

2011. Évi CLXXIX. törvény—Nemzeti Jogszabálytár. (é. n.). Elérés 2025. január 6., forrás

<https://njt.hu/jogszabaly/2011-179-00-00.4>

Adrienn D. V. (é. n.). *MAGYARORSZÁGI NEMZETISÉGEK 2022.*

Alexandra P. (é. n.). *A nemzetiségi dokumentumellátás története.*

Anita F. K., & Pál V. (é. n.). *A nemzetiségi ellátás és a KSZR. . . november.*

Az Intézmény története és krónikája. (2016, május 11). *Polski Instytut Badawczy i Muzeum - Lengyel*

Kutatóintézet és Múzeum. <https://lengyelmuzeum.hu/hu/az-intezmeny-tortenete-es-kronikaja/>

Bemutakozás | *Manolisz Glezosz 12 Évfolyamos Kiegészítő Görög Nyelvoktató Iskola.* (2017, március

29). <https://glezosz.hu/bemutakozas/>

Bemutakozás – *Magyarországi Németek Könyvtára.* (é. n.). Elérés 2025. január 7., forrás

<https://bibliothek.hu/hu/bemutakozas/>

Bolgár Kulturális, Dokumentációs és Információs Központ. (é. n.). bolgarok.hu. Elérés 2025. január 7.,

forrás <https://www.bolgarok.hu/index.php?id=72>

Dán Krisztina, & Fehér Miklós (Szerk.). (2005). *Korszerű könyvtár: Finanszírozás, gyarapítás,*

menedzsment. Raabe.

Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis—Ludové Noviny. (é. n.). Elérés 2025. január 7., forrás

<https://epa.oszk.hu/00500/00572/impresszum.html>

Elemzések, statisztikák. (é. n.). Elérés 2025. január 6., forrás

https://nyak.oh.gov.hu/doc/stat/stat_disp.asp?strID=A0

Görög könyvtár: Történetünk és terveink – Görög Intézet. (é. n.). Elérés 2025. január 7., forrás

<https://gorogintezet.hu/konyvtar/2020/01/gorog-konyvtar-tortenetunk-es-terveink/>

Kezdőlap—Békés Megyei Könyvtár. (é. n.). Elérés 2025. január 7., forrás <https://konyvtar.bmk.hu/>

Közérdekű adatok publikálása. (é. n.). Elérés 2025. január 6., forrás

<https://dari.oktatas.hu/kirpub/index>

Küldetésnyilatkozat—Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény. (é. n.). Elérés 2025.

január 6., forrás <https://oik.oszk.hu/web/guest/kuldetesnyilatkozat1>

Létszáma A. H. N. (é. n.). *MAGYARORSZÁGI NEMZETISÉGEK 2024.*

Magyarországi Szlovákok Könyvtára és Dokumentációs Központja. (é. n.). Elérés 2025. január 7.,

forrás <http://sdc.slovaci.hu/hu/fooldal/2-informaciok/1-szlovak-dokumentacios-kozpont>

Magyarországi Szlovákok Napja 2024. (é. n.). Elérés 2025. január 7., forrás

<https://www.oslovma.hu/index.php/hu/magyarul/170-magyarul1/1547-dsmcernahu>

Média megjelenítő. (é. n.). Kormányhivatalok. Elérés 2025. január 6., forrás

<https://kormanyhivatalok.hu/medianezet/15186>

Mezey László Miklós. (2007). Anyanyelv, identitás, kultúra—Kisebbségi könyvtárak. *Könyv, könyvtár; könyvtáros*, 40–45.

Német Nemzetiségi Múzeum. (2024, december 17). <https://kunymuzeum.hu/nemet-nemzetisegi-muzeum-hu/>

Nemzetiség | Magyar néprajzi lexikon | Kézikönyvtár. (é. n.). Elérés 2025. január 6., forrás

[http://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-](http://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/n-734DB/nemzetiseg-73551/)

[71DCC/n-734DB/nemzetiseg-73551/](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/n-734DB/nemzetiseg-73551/), [https://www.arcanum.com/hu/online-](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/n-734DB/nemzetiseg-73551/)

[kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/n-734DB/nemzetiseg-73551/](http://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/n-734DB/nemzetiseg-73551/),

[http://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/n-](http://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/n-734DB/nemzetiseg-73551/)

[734DB/nemzetiseg-73551/](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/n-734DB/nemzetiseg-73551/), [https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/n-734DB/nemzetiseg-73551/)

[magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/n-734DB/nemzetiseg-73551/](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/n-734DB/nemzetiseg-73551/)

Nemzetiségek Magyarországon sorozat—Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény. (é. n.). Elérés 2025. január 6., forrás <https://opac.oik.hu/web/nemzetisegi/nemzetisegi-bibliografiak-1992-ig>

Nemzetiségek Magyarországon—NJBH - AJBH. (é. n.). NJBH. Elérés 2025. január 6., forrás <https://nemzetisegijogok.hu/web/njbh/nemzetisegek-magyarorszagon>

Nemzetiségi Adatbázis—Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény. (é. n.). Elérés 2025. január 6., forrás <https://oik.oszk.hu/web/guest/nemzetisegi-adatbazis>

Nemzetiségi dokumentum-ellátás—Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény. (é. n.). Elérés 2025. január 6., forrás <https://opac.oik.hu/web/nemzetisegi/nemzeti-dokumentum-ellatas>

Nemzetiségi ellátás | Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei Könyvtárportál. (é. n.). Elérés 2025. január 7., forrás <http://www.bazkonyvtar.hu/hu/page/nemzetisegi-ellatas>

Nemzetiségi kiadványok—Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény. (é. n.). Elérés 2025. január 6., forrás <https://oik.oszk.hu/web/guest/nemzetisegi-kiadvanyok>

Nikosz Beloiannis Művelődési Ház és Könyvtár | Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata. (2016, augusztus 9). <https://mgoo.hu/nikosz-beloianisz-muvelodesi-haz-es-konyvtar/>

ORSZÁGOS ROMA KÖNYVTÁR, LEVÉL- ÉS DOKUMENTUMTÁR. (é. n.). Elérés 2025. január 7., forrás https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/altalanos/kiteljesedo_kulturalis_autonomia_2003_2006/pages/034_roma_konyvtar.htm

Országos Román Művelődési és Közösségi Ház – AtruRoman.hu. (é. n.). Elérés 2025. január 7., forrás <https://atruroman.hu/mroo-dokumentacios-es-informacios-kozpontja/>

Papp Anna Mária. (2008). Nemzetiségi önkormányzati könyvtárak, anyanyelvű gyűjtemények Magyarországon. *Könyvtári levelező/lap*, 3–4.

Papp Anna Mária. (2010). Hétköznapi munka több nyelv és kultúra metszéspontján: Az OIK nemzetiségi szolgáltatásai. *Könyvtári levelező/lap*, 16–18.

ProgramBiblioteka2024-07112024.pdf. (é. n.). Elérés 2025. január 7., forrás <https://www.incheba.sk/wp-content/uploads/2024/11/ProgramBiblioteka2024-07112024.pdf>

Rólunk. (2016, május 25). *Polski Instytut Badawczy i Muzeum - Lengyel Kutatóintézet és Múzeum*.

<https://lengyelmuzeum.hu/hu/rolunk/>

Ruszinok – Magyar Katolikus Lexikon. (é. n.). Elérés 2025. január 6., forrás

<https://lexikon.katolikus.hu/R/ruszinok.html>

Szabó O. (2020). Egy nemzetiségi könyvtár története és működése: A magyarországi ukrán könyvtár (Esettanulmány). *Polymatheia*, 17(3–4), 211–226.

<https://doi.org/10.51455/Polymatheia.2020.3-4.12>

Szerb Országos Önkormányzat Könyvtára—Könyvtárkereső | Könyvtárak.hu. (é. n.). Elérés 2025.

január 7., forrás <https://konyvtarak.hu/konyvtar/?3418/>

Tájházaink—Magyarországi Tájházak Szövetsége. (2021, szeptember 16).

<https://tajhazszovetseg.hu/tajhazak/>

TÓT, (1) | A magyar nyelv szótára – Czuczor–Fogarasi | Kézikönyvtár. (é. n.). Elérés 2025. január 7.,

forrás [http://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-](http://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-czuczorfogarasi-55BEC/t-6E0A8/tot-1-6F18D/)

[czuczorfogarasi-55BEC/t-6E0A8/tot-1-6F18D/](http://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-czuczorfogarasi-55BEC/t-6E0A8/tot-1-6F18D/), [https://www.arcanum.com/hu/online-](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-czuczorfogarasi-55BEC/t-6E0A8/tot-1-6F18D/)

[kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-czuczorfogarasi-55BEC/t-6E0A8/tot-1-](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-czuczorfogarasi-55BEC/t-6E0A8/tot-1-6F18D/)

[6F18D/](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-czuczorfogarasi-55BEC/t-6E0A8/tot-1-6F18D/), [http://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-](http://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-czuczorfogarasi-55BEC/t-6E0A8/tot-1-6F18D/)

[czuczorfogarasi-55BEC/t-6E0A8/tot-1-6F18D/](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-czuczorfogarasi-55BEC/t-6E0A8/tot-1-6F18D/), [https://www.arcanum.com/hu/online-](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-czuczorfogarasi-55BEC/t-6E0A8/tot-1-6F18D/)

[kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-czuczorfogarasi-55BEC/t-6E0A8/tot-1-](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-czuczorfogarasi-55BEC/t-6E0A8/tot-1-6F18D/)

[6F18D/](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-czuczorfogarasi-55BEC/t-6E0A8/tot-1-6F18D/)

Történet—Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény. (é. n.). Elérés 2025. január 6., forrás

<https://oik.oszk.hu/web/guest/tortenet>

Tudósítás az MKE 42. (é. n.). Elérés 2025. január 8., forrás

<http://www.mezogazdasagikonyvtar.hu/assets/Hirvilag/AH2010/3/mke42.htm>

Ungarn (Szerk.). (2016). *Mikrocenzus 2016: = Microcensus 2016*.

Wayback Machine. (2012, január 11).

<https://web.archive.org/web/20120111075117/http://www.magyaragora.org/dinamikus/File/magyaragora2005.pdf>

Webdesign, A. (é. n.). *Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára*.

<https://konyvtar.ruszinok.com>. Elérés 2025. január 7., forrás <https://konyvtar.ruszinok.com/>

Žoldoš, Ž., Végi Kósa Erika, Berden, M., & Knjižnica Lendava (Szerk.). (2006). *A nemzetiségileg vegyesen lakott terület könyvtárainak helyzete: A tanácskozás előadásai*. Könyvtár.